

Tomasz Bąk

Zagrożenia terrorystyczne na Bałkanach

Początek XXI w., a zwłaszcza wydarzenia z 11 września 2001 r. w Stanach Zjednoczonych wniosły nieoczekiwane zmiany w postrzeganiu zagrożeń dla współczesnego świata i Europy, w tym również i dla Polski. Do niedawna dyskusje dotyczące bezpieczeństwa koncentrowały się prawie wyłącznie na ocenie zagrożeń militarnych. Szybko jednak okazało się, że zagrożenie w postaci wojny jest mało prawdopodobne, zwłaszcza na terenie Europy. Możemy pokusić się o stwierdzenie, że taki stan rzeczy zostanie zachowany i prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu zbrojnego będzie coraz mniejsze. Oczywiście fakt ten na pewno nie spowoduje nagłego ograniczenia liczby posiadanych sił zbrojnych, a jeśli już nawet, to tylko kosztem zwiększenia jakości i zdolności tych sił. Należy pamiętać, że siły zbrojne przygotowane są do przeciwdziałania nie tylko zagrożeniom militarnym, ale również i innym, stąd wciąż będzie istniała potrzeba ich utrzymywania.

Tak jak wspominałem, oprócz zagrożeń militarnych istnieją także takie o charakterze niemilitarnym, które w obecnym czasie będą zdecydowanie dominować. Możemy zaliczyć do nich cztery grupy zagrożeń mogących doprowadzić do powstania sytuacji kryzysowych, mających wpływ na bezpieczeństwo i funkcjonowanie całego państwa lub poszczególnych jego regionów. Są to¹:

- zagrożenia naturalne (wszelkie niebezpieczne zjawiska związane z naturą);
- zagrożenia techniczne (związane z cywilizacyjnym i gospodarczym rozwojem społeczeństw);
- terroryzm;
- inne zagrożenia, a wśród nich:
 - potężne zasoby broni chemicznej i biologicznej w krajach o niestabilizowanej sytuacji politycznej;
 - niekontrolowany przepływ broni masowego rażenia i półproduktów do jej wytwarzania, w tym substancji radioaktywnych;
 - międzynarodowa przestępczość zorganizowana;

¹ <http://www.slopnice.pl/pl/31103/0/Zagrozenia.html> (dostęp 17 III 2012).

- duża liczba konfliktów lokalnych o zróżnicowanym podłożu (fundamentalizm, nacjonalizm, wojny religijne);
- niekontrolowana i nielegalna imigracja.

Najpoważniejszym zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw jest oczywiście terroryzm. Nie jest to tylko moje zdanie, przyjmuje je większość teoretyków. Oczywiście mam tu na myśli terroryzm współczesny, zupełnie inny jakościowo od tego, o którym czytamy w opracowaniach dotyczących okresu rewolucji francuskiej czy połowy XX w.

Współczesny terroryzm jest nierozzerwalnie związany z cywilizacją XX w. Zamachy zmieniające oblicze współczesnego świata, ofiary liczone w tysiącach, wywoływały i wywołują trwogę polityków, sfer biznesu i społeczeństw na całej kuli ziemskiej. Terroryzm to synonim zbrodni, która dotyka zarówno ludzi związanych z aparatem władzy, jak i nie mających z polityką nic wspólnego². Wydarzenia w USA³ z 2001 r. pokazały, że najpoważniejszym zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw jest obecnie terroryzm. W dobie współczesnej mamy do czynienia nie z pojedynczymi zamachami terrorystycznymi, ale z terroryzmem o wymiarze i zasięgu globalnym. Współczesny terroryzm znacznie różni się od tego zjawiska sprzed kilkunastu lat. Historia aktów terrorystycznych wyraźnie rozpada się na dwa okresy: przed atakiem z 11 września 2001 r. na Nowy Jork oraz po nim. Po tym tragicznym wydarzeniu, w którym zginęło prawie 3 tys. osób, terroryzm stał się szczególnym zagrożeniem dla światowego bezpieczeństwa.

Liczba zamachów terrorystycznych rośnie z roku na rok. Według danych amerykańskiego Departamentu Stanu w corocznym *Country Reports on Terrorism*, w 2009 r. na świecie doszło do 11 tys. ataków terrorystycznych w 83 państwach, których ofiarami padło ponad 58 tys. osób (w tym 15 tys. zginęło)⁴.

Biorąc pod uwagę jeden tylko miesiąc 2011 r. – sierpień – wybrany losowo z wielu innych do analizy, zauważymy że był to okres, w którym doszło na świecie do 1054 zamachów terrorystycznych w 39 różnych krajach, zginęło 1585 osób, a 2487 zostało rannych. Nastąpił wówczas wyraźny wzrost liczby zamachów w Iraku, Afganistanie, Pakistanie, Indiach, Rosji i Meksyku. Dane te przedstawia poniższa tabela (tab. 1).

² K. Jąłoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008, s. 31.

³ Zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 r. zorganizowane przez Al-Kaidę.

⁴ *Country Reports on Terrorism 2009*, United States Department of State Publication, Office of the Coordinator for Counterterrorism, August 2010, s. 293, <http://www.state.gov/documents/organization/141114.pdf> (dostęp 18 III 2012).

Tabela 1. Liczba dokonanych zamachów terrorystycznych w sierpniu 2011 r.

Państwo	Liczba zamachów	Zabici	Ranni	Uprowadzeni
Irak	240	269	911	2
Afganistan	205	312	357	8
Pakistan	192	378	534	19
Indie	103	66	51	10
Meksyk	37	138	28	10
Rosja	30	41	59	0
Kolumbia	29	51	66	3
Tajlandia	29	35	50	0
Somalia	24	25	36	22
Jemen	23	53	56	4
Turcja	23	25	67	8
Filipiny	21	14	37	1
Algieria	18	73	98	0
Izrael	15	9	48	0
Nepal	13	4	1	0
Nigeria	9	51	40	1
Syria	8	15	19	3
Wielka Brytania	6	0	0	0
Indonezja	3	21	7	0
Sudan	3	5	9	1
USA	3	0	0	0
Brazylia	2	6	1	0
Burundi	2	2	5	0
Myanmar	1	7	1	0
Dania	1	1	1	0
Gwatemala	1	1	0	0
Nikaragua	1	1	0	0
Egipt	1	0	3	0
Niemcy	1	0	1	0
Irlandia	1	0	1	0
Libia	1	0	0	4
Iran	1	0	0	0
Włochy	1	0	0	0
Arabia Saudyjska	1	0	0	0
Korea Południowa	1	0	0	0
Bośnia i Hercegowina	1	0	0	0
Bangladesz	1	0	0	0
Benin	1	0	0	0
Chile	1	0	0	0
Razem	1 054	1 585	2 487	96

Źródło: *Monthly Report – August 2011*, Centre of Excellence Defence Against Terrorism, <http://www.tmmm.tsk.tr>.

Jako narzędzie wykorzystywane na całym niemal świecie terroryzm zyskał zdolność dostosowania się do zmieniających się warunków, potrzeb, a także odmienności kulturowej osób i organizacji, które się nim jako narzędziem posługują. Terroryzm europejski, traktowany jako metoda walki z władzą, narzędzie zamachów oraz wywoływania anarchii i chaosu trudno traktować jako zjawisko synonimiczne do współczesnego fundamentu islamistycznego, który ma na celu zdobycie władzy w państwie i zbudowanie nowego porządku, porządku opartego na prawie religijnym i zamiast anarchii, przynoszącego ścisłe reguły życia i postępowania. Oprócz różnic o charakterze „metodologicznym” terroryzm zmienia się także z uwagi na używane narzędzia. Bezpośrednim nawiązaniem do zestawienia dwóch terroryzmów: europejskiego i islamistycznego będzie choćby kwestia realizacji zamachów: to terroryzm islamski, poszukując efektywnych i tanich metod realizacji zamachów, zaproponował ataki samobójcze.

Spółeczność międzynarodowa postanowiła w sposób zdecydowany przeciwstawić się tej narastającej fali zła. Wspólnymi siłami, z pomocą organizacji międzynarodowych, takich jak ONZ, OBWE, NATO, UE, w każdy możliwy sposób postanowiono walczyć z terroryzmem.

Oprócz rezolucji, całego szeregu ustaw oraz tworzenia w wielu państwach specjalnych instytucji zajmujących się problematyką terroryzmu, stworzono koalicję antyterrorystyczną, której celem jest fizyczne zwalczanie organizacji prowadzących tego typu działalność.

Wojskowe siły sojusznicze pod amerykańskim dowództwem skutecznie zwalczają najsilniejszą i największą organizację terrorystyczną – Al-Kaidę oraz sprzymierzonych z nią Talibów w Afganistanie. Służby specjalne większości państw (głównie NATO i UE) prowadząc szeroko zakrojoną działalność operacyjną, doprowadziły do sytuacji oczyszczenia Europy od widma zamachów terrorystycznych. Zaskakująco wydaje się jednak fakt, że zbagatelizowano przy tym sytuację, jaka zaczęła kształtować się na Bałkanach.

Bałkany to region Europy, w którym po wyniszczających wojnach lat 90. XX w., siły stabilizacyjne zaprowadzały pokój. Nie przewidziano jednak, że obszar ten może stać się miejscem szkolenia i przygotowywania terrorystów, którzy dokonywać będą zamachów na całym świecie. Być może – jak to się mówi – „pod latarnią jest najciemniej”. Nikt nie wierzył, że w obecności tak potężnych sojuszniczych sił wojskowych i policyjnych, islamskie organizacje terrorystyczne zaryzykują tworzenie szkół dla młodych terrorystów. W przekonaniu o tym społeczność międzynarodową utwierdzał do chwili obecnej fakt bardzo małej liczby zamachów o charakterze terrorystycznym na terenie Bałkanów. Najważniejsze z nich w okresie 2001–2011 to⁵:

⁵ Opracowanie własne na podstawie: *Islamic terrorism attacks in Kosovo*, <http://www.freedominamerica.net/Islam/Odds/Kosovo.pdf>; *Albanian Terrorism and Organized Crime in Kosovo and Metohija*, <http://www.kosovo.net/albterrorism.html>; <http://www.trust.org/alertnet/news/>; *Country Reports on Terrorism...*

– 17 lutego 2001 r. – Mitrowica – atak terrorystyczny na autobus z cywilami serbskimi. Zginęło 11 osób (w tym dwoje dzieci), a rannych zostało 40 osób. Policja ONZ aresztowała kilku podejrzanych kosowskich Albańczyków. Główny podejrzany, Florim Ejupi, był związany bezpośrednio ze środowiskiem zorganizowanej przestępczości wśród kosowskich Albańczyków. Pomimo wszystkich środków bezpieczeństwa, Ejupi uciekł z amerykańskiego więzienia w Bondsteel Camp.

– 28 kwietnia 2001 r. – zamach bombowy na patrol macedońskiego wojska, mina pułapka eksplodowała pod wojskową ciężarówką – zginęło 8 żołnierzy, 6 zostało rannych.

– 25 lipca 2003 r. – Kosowska Mitrowica – granat wrzucony do komisariatu policji zabił 1 osobę.

– 25 lipca 2003 r. – Kosowska Mitrowica – atak na grupę młodych ludzi w wieku od 10 do 20 lat – 2 osoby zginęły, 4 zostały ranne.

– 31 sierpnia 2003 r. – Gnjilane – granat wrzucony do serbskiego domu, 1 osoba zginęła, 3 odniosły rany.

– 28 września 2003 r. – Bresje – atak z użyciem granatnika na supermarket – 2 osoby zabite, 39 rannych.

– 15 marca 2004 r. – atak snajperski na serbski samochód w okolicach Prisztiny – 1 osoba zabita, 1 ranna.

– 23 marca 2004 r. – atak na patrol samochodowy ONZ na drodze Prisztina–Podujevo – zginęły 2 policjantki z Ghany, a tłumacz został ranny.

– 17 kwietnia 2004 r. – Mitrowica – Kosowarczyk jordańskiego pochodzenia zabił 2 Amerykanki ze służby więziennej i ranił 10 osób.

– 13 stycznia 2005 r. – udaremiony zamach bombowy na dworcu w Prizrenie.

– 27 sierpnia 2005 r. – Skopje – w wyniku ostrzelania samochodu zginęły 2 osoby, 2 zostały ranne.

– 26 sierpnia 2006 r. – Kosowska Mitrowica – 9 osób rannych po wybuchu bomby podłożonej w serbskiej restauracji.

– 19 października 2006 r. – Klina – 4 osoby zostały ranne w wyniku wrzucenia do pomieszczenia bomby ręcznej roboty.

– 17 marca 2006 r. – Mitrowica – 2 osoby zginęły po rzuceniu bomby ręcznej roboty w protestujący tłum – kilkadziesiąt osób zostało rannych.

– 5 stycznia 2009 r. – Ateny – dwóch zamachowców ostrzelało przed budynkiem ministerstwa kultury grupę policjantów – 2 rannych funkcjonariuszy w ciężkim stanie przewieziono do szpitala.

– 18 lutego 2009 r. – grecka policja rozbroiła ładunek znajdujący się w samochodzie zaparkowanym przed biurem Citibanku na przedmieściach Aten.

– 3 lipca 2009 r. – Ateny – eksplozja bomby w urzędzie skarbowym.

– 1 września 2009 r. – Ateny – podwójna eksplozja: furgonetki w Atenach (1 kobieta została ranna) oraz ładunku pod budynkiem ministerstwa w Salonikach.

– 28 grudnia 2009 r. – Ateny – w wyniku wybuchu ładunku zniszczeniu uległo kilka pobliskich budynków i samochodów.

– 28 marca 2010 r. – Ateny – w wybuchu torby-pułapki w ateńskiej dzielnicy Patissia 1 osoba zginęła, 2 zostały ranne.

– 28 października 2011 r. – Sarajewo – Muzułmanin-wahabita uzbrojony w granaty ręczne oraz broń maszynową zaatakował ambasadę USA – zranił 2 policjantów ochraniających ambasadę, sam został postrzelony i aresztowany.

Balkany, mimo postępującej z każdym rokiem stabilizacji, są jednak zagrożone niebezpieczeństwem terroryzmu. Chodzi głównie o Kosowo i Serbię. To właśnie tu w ostatnich latach doszło do kilkunastu ataków islamskich bojowników na żołnierzy NATO czy serbską ludność cywilną. Natomiast w położonej bardziej na południe Grecji aktywnie działają organizacje skrajnie lewicowe oraz marksistowskie. Ich celami są głównie policjanci lub politycy.

Wyraźnie ostatnio wzmożona aktywność wahabitów i innych islamskich radykałów na Bałkanach – w Bośni, Serbii, Kosowie, Macedonii, Albanii, Czarnogórze czy choćby w będącej członkiem UE Bułgarii – wzbudziła niepokój, czy region ten nie stanie się swoistą wylegarnią terrorystów, mających stąd łatwy dostęp do Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych⁶.

Balkany ze względu na konflikty etniczne są doskonałym miejscem dla rozwoju terroryzmu nacjonalistycznego, a wyznawanie islamu przez dużą część społeczeństwa państw bałkańskich czyni rejon ten również podatnym na rozwój terroryzmu islamskiego. Warto jednak zaznaczyć, że mimo to kosowscy Albańczycy, jako nacja muzułmańska, deklarują swoją silną sympatię do USA.

Z informacji wywiadowczych, opublikowanych w „Kronikls Intelligence Assesment”⁷ wynika, że na terenie Albanii, Bułgarii, Macedonii, Kosowa oraz Bośni i Hercegowiny blisko 6 tys. ludzi jest powiązanych z Al-Kaidą. Czasopismo to podaje, że Sahid Emir Musa Ajzi, weteran wojny w Afganistanie, jest odpowiedzialny za rekrutację przedstawicieli narodów słowiańskich wyznających religię islamską, którzy z wyglądu nie są podobni do Arabów. Takich młodych ludzi można znaleźć w Bośni i Hercegowinie, Bułgarii, Macedonii, Kosowie. Za głównego przywódcę podziemia terrorystycznego na Bałkanach uważany jest Ayman al-Zawahiri⁸. Należy mieć tylko nadzieję, że wsparcie udzielane przez USA i NATO krajom bałkańskim oraz ich aspiracje europejskie powstrzymają je od bliskich kontaktów z islamskimi organizacjami terrorystycznymi. Kraje te muszą zdawać sobie sprawę z faktu, że w momencie poparcia lub wzięcia czynnego udziału w działalności terrorystycznej u boku organizacji islamskich, jednoznacznie znajdują się po przeciwnej stronie barykady niż USA, NATO i UE,

⁶ *Balkany mogą się stać wylegarnią terrorystów*, <http://www.euroislam.pl/index.php/2011/11/balkany-moga-sie-stac-wylegarnia-terrorystow/> (dostęp 15 III 2012).

⁷ S. Kalitowski, *Terroryzm na Bałkanach i w Kosowie*, <http://www.terroryzm.com/terroryzm-na-balkanach-i-w-kosowie/> (dostęp 17 III 2012).

⁸ Francuskie media podały, że po nieudanym zamachu w Egipcie zbiegł on na Bałkany i według wszelkich danych przebywał w jednym z państw bałkańskich. Przedtem gościł w Turcji, Albanii, Macedonii, Bułgarii i Kosowie.

a ich aspiracje do bycia we wspólnej Europie zostaną pogrzebane raz na zawsze.

Według ekspertów zajmujących się problematyką terroryzmu na Bałkanach, coraz silniej rozwija się tam ruch wahabistyczny, szczególnie w ramach organizacji „Vehabije”⁹. Władze państw bałkańskich nie utożsamiają jednoznacznie terroryzmu z wahabizmem, jednakże podkreślają niebezpieczeństwo wynikające z radykalnych nauk islamskich, które mogą wpływać na powstawanie w Europie komórek terrorystycznych lub „samotnych wilków”¹⁰.

W ciągu ostatnich lat do Bośni i Hercegowiny przyjeżdżało wielu mudzahedinów. W 2001 r. na 14 103 pasażerów przybyłych do Sarajewa, 8829 osób pozostało w tym kraju do lutego 2002 r.¹¹ Według szacunków służb specjalnych w 2003 r. w Bośni znajdowało się około 420 mudzahedinów, z których wielu miało doświadczenie bojowe z czasów wojny bośniackiej, kiedy walczyli po bośniackiej stronie w 7. Brygadzie el-Mujahedeen, wslawionej mordami popełnionymi na Serbach i Chorwatach¹².

Aby przeciwdziałać zwiększającej się liczbie dżihadystów w Bośni powołano specjalną komisję, która miała weryfikować dokumenty naturalizowanych muzułmanów. Zdecydowano m.in. o odebraniu paszportów blisko 400 mudzahedinom i wydaleniu ich z kraju. Istnieje jednak dalsza potrzeba zbadania tożsamości kolejnych setek osób. Od dawna wiadomo, że w Bośni działają bazy szkoleniowe islamskich fundamentalistów. To właśnie tu w 2002 r. aresztowano i wywieziono do więzienia w Guantanamo sześciu Algierczyków podejrzanych o terroryzm. Niedawno we Francji zatrzymano grupę terrorystów – pięciu z nich pochodziło z Bośni.

W miejscowości Bocinje, która znajdowała się w polskiej strefie odpowiedzialności, kilkanaście kilometrów od miejscowości Žepče, osiadło kilkudziesięciu mudzahedinów z rodzinami. Wahabici zajęli domy opuszczone po wojnie przez wygnanych stąd Serbów. W Bocinje do dziś kobiety chodzą w burkach, z zakrytą twarzą, a islamu w pobliskim meczecie naucza mufti wykształcony w Medynie. Obecnie do wielu miejscowości zamieszkałych przez mudzahedinów obcy nie mają wstępu, nie mówiąc już o policji czy służbach podatkowych. Dawną multietniczność zastąpił strach lub wymuszone sąsiedztwo.

Równie niebezpiecznym zjawiskiem jest szerzący się (w szczególności w Kosowie) nacjonalizm albański. Prężnie działa przede wszystkim Albańska

⁹ *Teddy Noel-Hill, We need to talk about Mevlid – Vehabije and extremism in Bosnia and Serbia*, <http://www.transconflict.com/2011/12/we-need-to-talk-about-mevlid-vehabije-and-extremism-in-bosnia-and-serbia-812/> (dostęp 17 III 2012).

¹⁰ Do takich incydentów już dochodziło, np. we Frankfurcie samotnie działający kosowski Albańczyk zastrzelił dwóch lotników, a trzech albańskich braci pochodzenia macedońskiego planowało atak na amerykańską bazę wojskową Fort Dix w New Jersey. *Zob. Bałkany mogą się stać wylęgarnią...*

¹¹ S. Kalitowski, *dz. cyt.*

¹² *Tamże.*

Armia Narodowa (*Armata Kombëtare Shqiptare*, AKSh), mająca na Bałkanach swoje oddziały w Kosowie, południowej Serbii, Macedonii, w Czarnogórze oraz północnej Grecji¹³. Logistyczne zaplecze AKSh znajduje się w Kosowie, gdzie przeprowadzany jest werbunek. Organizacja ta za cel postawiła sobie wyzwolenie wszystkich obszarów albańskich i utworzenie „Wielkiej Albanii”¹⁴. W dniu 17 kwietnia 2003 r. Michael Steiner, szef Misji Tymczasowej Administracji ONZ w Kosowie (UNMIK), wydał dyrektywę klasyfikującą AKSh jako organizację terrorystyczną. Wpływ na tę decyzję miały wydarzenia z nocy z 11 na 12 kwietnia 2003 r., kiedy to doszło do eksplozji ładunku podłożonego pod kolejowym mostem w miejscowości Loziste. W związku z powyższym podjęto decyzję, że należy szybko i skutecznie zdelegalizować tę organizację. Następstwem było aresztowanie Gafura Adili (*alias* Valdet Vardari) – lidera Frontu dla Albańskiego Zjednoczenia Narodowego (*Fronti i Bashkuar Kombëtar Shqiptar*, FBKSh), czyli politycznego ramienia AKSh¹⁵. Policja albańska zdobyła także materiały dowodowe świadczące o zakupie przez Gafura Adiliego i innych członków FBKSh broni dla AKSh¹⁶. Kolejnym sukcesem służb było aresztowanie Idajeta Begiriego – lidera i założyciela Partii Jedności Narodowej, który namawiał do wystąpień na tle etnicznym. W ostatnich latach pojawiały się informacje o radykalizacji AKSh, nazywanej nawet „balkańskim Hamasem”.

Jak już wspomniałem, poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa Bałkanów, w tym głównie Kosowa, jest obecność fundamentalistów islamskich z pozarządowych organizacji, z których działalnością wyróżnia się Międzynarodowa Islamska Organizacja Pomocy (*International Islamic Relief Organization*). Należy także zwrócić uwagę na obecność w wielu meczetach arabskich imamów, często organizujących dla młodzieży wyjazdy do Pakistanu, Egiptu czy też do Syrii, by w tamtejszych świątyniach pobierali nauki. Często to właśnie w trakcie takich „wycieczek” młodzi nawiązują pierwsze kontakty z komórkami Al-Kaidy. Nie jest też tajemnicą, że w meczetach młodzi ludzie uczeni są posługiwania się bronią.

W bośniackiej miejscowości Zenica funkcjonują obecnie obozy szkoleniowe dla terrorystów, filie wahabitów znajdują się zaś w pobliżu Bihacia i Maglaja. Największe niebezpieczeństwo rozwoju komórek Al-Kaidy w Bośni powoduje obecność byłych bojowników z krajów islamskich, posiadających bośniackie paszporty. Jak czytamy na stronie terrorizm.com: „Jedyni muzułmanie, którzy wyglądają tak jak Europejczycy, to muzułmanie z terenów Bałkanów i jest bardzo prawdopodobne, aby któryś z nich został wykorzystany do akcji terrory-

¹³ *Albańska Armia Narodowa (AKSh)*, <http://www.terrorizm.com/tag/albanska-armia-narodowa/> (dostęp 17 III 2012).

¹⁴ http://polish.ruvr.ru/2012_05_15/74847531/ (dostęp 17 V 2012).

¹⁵ S. Kalitowski, *dz. cyt.*

¹⁶ *Tamże.*

stycznych w Europie”¹⁷. To właśnie przez Bośnię przebiega jeden z największych szlaków przemytu terrorystów z Afganistanu na zachód Europy¹⁸. Jednakże rząd w Sarajewie dopiero po zamachach z 11 września 2001 r. uległ amerykańskiemu naciskom i rozpoczął walkę z mudżahedinami. W ciągu sześciu lat w sądowych postępowaniach pozbawiono obywatelstwa blisko 400 z nich¹⁹.

Trzeba przy tym stwierdzić jednoznacznie, że żadna władza lokalna nie ma interesu, aby popierać terrorystów. Wystarczy przyjrzeć się działalności poszczególnych państw bałkańskich zmierzających do akcji przeciwdziałania terroryzmowi.

Albania

Albański rząd pracuje nad zmianami w kodeksie karnym odnośnie do statutu i ustawy antyterrorystycznej. Zdecydował poza tym o zamrożeniu aktywów 2 osób, 13 fundacji i firm, które znajdowały się na liście Rady Bezpieczeństwa ONZ jako finansujące terroryzm. Do dzisiaj albański rząd przejął majątek wartości 851 998 oraz kwotę łączną 6 848 893 dolarów. Wprowadzono ustawy o możliwości rekwirowania majątków osób zamieszanych w działalność terrorystyczną oraz takową finansujących.

Rząd albański zaktualizował swoje prawo dotyczące działalności terrorystycznej. Wprowadził nowe ustawy zezwalające państwu na całkowite przejęcie na własność mienia osób cywilnych oraz firm zaangażowanych we wspieranie terroryzmu czy „pranie brudnych pieniędzy”. Zmiany te zostały wprowadzone dzięki wsparciu takich organizacji, jak Financial Action Task Force (FATF)²⁰ oraz Komitet Ekspertyz Finansowych, Komitet ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu (MONEYVAL)²¹.

Albańska policja graniczna konsekwentnie dąży do poprawy stanu bezpieczeństwa na przejściach granicznych, obszarach granicznych oraz zwiększa częstotliwość patroli w górskich rejonach i szlakach znanych z użytkowania przez przemytników broni i narkotyków.

Amerykańskie organizacje zajmujące się monitorowaniem zagrożeń na całym świecie, związanych z „praniem brudnych pieniędzy”, finansowaniem terroryzmu oraz działalnością terrorystyczną zauważyły, że Albania od roku

¹⁷ *Tamże*.

¹⁸ Zob. P. Szczerkowski, *Bośnia zaczyna wyrzucać terrorystów*, <http://wyborcza.pl/1,75477,4766441.html> (dostęp 17 V 2012).

¹⁹ *Tamże*.

²⁰ <http://www.fatf-gafi.org/> (dostęp 17 V 2012).

²¹ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/> (dostęp 17 V 2012).

2006 poczyniła znaczne postępy. Według aktualnego raportu Albania spełnia prawnie międzynarodowe standardy w sprawie walki z terroryzmem. Współpraca tego kraju z międzynarodowymi instytucjami ds. zwalczania terroryzmu układa się również coraz lepiej.

Bośnia i Hercegowina

Bośnia i Hercegowina także poczyniła znaczne postępy w walce z terroryzmem. Trybunał Stanu tego kraju skazał kilku oskarżonych o działalność terrorystyczną, a jednostki walczące z tym problemem unowocześniły swoje metody działania.

W celu zharmonizowania Kodeksu Karnego Bośni i Hercegowiny z działalnością ONZ oraz normami unijnymi dotyczącymi zwalczania terroryzmu parlament przyjął nowe przepisy mające na celu walkę z działalnością grup rekrutujących terrorystów, tworzących szkoły i obozy terrorystyczne. Podjęto także działania przeciw podżeganiu do nienawiści i czynów terrorystycznych.

Skoordynowano działania obejmujące kilka różnych organów ścigania oraz policji, aby skutecznie zwalczać wszelkie przejawy działalności terrorystycznej. Prokuraturę generalną i Państwową Agencję Śledczą i Ochronną (*State Investigation and Protection Agency, SIPA*) rozpoczęły prace nad powołaniem biura operacyjnego, na wzór FBI, do walki z terroryzmem. Ministerstwo Bezpieczeństwa sfinansuje jego działalność i będzie współpracować z SIPA. Przyjęto nową strategię zapobiegania i zwalczania terroryzmu obejmującą lata 2010–2013²².

Przedstawiciele Federacji Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbskiej, a także organów podatkowych i SIPA zgodzili się stworzyć zespół operacyjny w celu przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu. Bośniackie organy państwowe coraz częściej rozpoczynają współpracę z unijnymi i amerykańskimi instytucjami w walce z terroryzmem. Celem tej współpracy jest m.in. ratyfikacja poprawki do międzynarodowej Konwencji o Ochronie Materiałów Jądrowych.

Bułgaria

W 2009 r. 29 Bułgarów wzięło udział w organizowanych przez rząd USA kursach i warsztatach antyterrorystycznych w ramach Programu Wspólnej Walki z Terroryzmem (*Combating Terrorism Fellowship Program*)²³ administro-

²² <http://www.sipa.gov.ba/en/onama.php/> (dostęp 17 III 2012).

²³ <https://www.diils.org/node/118617/about> (dostęp 18 III 2012).

wanym przez Biuro Współpracy Wojskowej przy ambasadzie amerykańskiej. Kursy te miały na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa, ochrony oraz współpracy cywilno-wojskowej.

Bułgaria bierze udział w misjach pokojowych w ramach międzynarodowych sił koalicyjnych wysyłając swoich żołnierzy do Iraku. Na prośbę Stanów Zjednoczonych Bułgaria skierowała tam również pierwszy Zespół Operacyjno-Łącznikowy oraz zobowiązała się wysłać drugi. W roku 2004 Bułgaria skierowała swoją fregatę w rejon Morza Śródziemnego w ramach operacji „Active Endeavour” (OAE)²⁴.

Wprowadzono dwa projekty ustaw mających na celu restrukturyzację działalności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i agencji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie terroryzmowi.

W ramach walki z finansowaniem terroryzmu utworzono Wydział Wywiadu Finansowego (*Financial Intelligence Directorate*, FID) w celu przeprowadzania inspekcji w bankach i innych instytucjach finansowych, a także zbierania informacji na temat przypadków „prania pieniędzy” i finansowania terroryzmu²⁵. FID pozostaje w ścisłej współpracy z rządem USA w sprawie identyfikacji i obserwacji aktywów terrorystów.

Chorwacja²⁶

W 2009 r. Chorwacja rozpoczęła proces opracowywania planu działania w celu wdrożenia krajowej strategii na rzecz zapobiegania i zwalczania terroryzmu. Wprowadzono wiele ustaw pozwalających na skuteczniejszą walkę z terroryzmem oraz z jego finansowaniem. Poza tym w 2009 r. Chorwacja przewodniczyła Komitetowi Antyterrorystycznemu Rady Bezpieczeństwa ONZ. Podjęto wydawanie paszportów biometrycznych, a ponadto podpisano szereg umów ze Stanami Zjednoczonymi, które wzmacniają wymianę informacji oraz współpracę w ramach zwalczania terroryzmu, imigracji, emigracji i ochrony porządku publicznego.

Chorwacja współdziała również z Kontrolą Eksportu i Ochroną Granic Departamentu Stanu USA, aby jeszcze bardziej wzmocnić ochronę 750 km granic z Serbią, Czarnogorą i Bośnią, a także monitoring wybrzeża morskiego.

Chorwacja opracowała zaktualizowaną, najnowszą ocenę własnego kraju, której zadaniem było podsumowanie działań przeciwko terroryzmowi. Państwo

²⁴ <http://www.nato.mw.mil.pl/index.php?akcja=news&filter=&id=5> (dostęp 18 III 2012).

²⁵ http://www.sipa.gov.ba/en/struktura/organizacione_jedinice.php (dostęp 18 III 2012).

²⁶ <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=160221>; <http://www.accessmylibrary.com/article-1G1-268471755/croatian-officialpraises-domestic.html>; http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/country_profiles_CODEXTER_Profiles_2011_Croatia_EN.pdf (dostęp 18 III 2012).

to ściśle współpracuje z OBWE w działaniach antyterrorystycznych. Efektem było m.in. zorganizowanie przez Chorwację i OBWE warsztatów z zakresu cyberbezpieczeństwa i wykorzystania Internetu w kwestiach terrorystycznych. W tym wydarzeniu uczestniczyło ponad 140 przedstawicieli krajowych, jak również 20 uznanych ekspertów ze środowiska akademickiego, biznesu i rządu.

Chorwacja uczestniczy w Międzynarodowych Siłach Wsparcia Bezpieczeństwa (ISAF) w Afganistanie, utrzymując na misji około 300 żołnierzy.

Czarnogóra²⁷

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, za pośrednictwem Policji i Agencji Bezpieczeństwa Narodowego, jest odpowiedzialne za operacje antyterrorystyczne. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych kontynuuje prace nad Narodową Strategią Zwalczania Terroryzmu, w celu wspierania lepszej współpracy różnych instytucji przeciw terroryzmowi.

Czarnogóra miała swój udział w międzynarodowych wysiłkach wspierania rządu Afganistanu oraz przygotowała własne jednostki wojskowe do wysłania do tego kraju. Rząd czarnogórski wysłał tam kilkudziesięciu żołnierzy w ramach wspierania Sił Koalicyjnych ISAF. Po raz pierwszy więc Czarnogóra wzięła udział w jakichkolwiek działaniach wojskowych NATO. Żołnierze czarnogórscy trafili w rejon północnego dowództwa ISAF.

Policja, w tym jednostki specjalne (SAJ), odbywa międzynarodowe szkolenia, a także wspierana jest zakupami sprzętu przez Stany Zjednoczone. Oprócz SAJ szkolone są inne specjalne jednostki, mające na celu wspieranie tej pierwszej w sytuacjach działań antyterrorystycznych na większą skalę.

Zachodzi jednak konieczność pomocy Czarnogórze w kwestii zreformowania prawa tak, aby zyskało ono międzynarodowe standardy.

Grecja

Duże miasta w Grecji nadal stawiają czoła wyzwaniom krajowego terroryzmu. Przez cały rok w Atenach i Salonikach anarchiści atakowali banki, posterunki policji, domy i biura polityków za pomocą improwizowanych ładunków wybuchowych i „koktajli Mołotowa”.

²⁷ http://news.xinhuanet.com/english2010/world/2010-09/25/c_13528236.htm (dostęp 18 III 2012).

Ateny i Saloniki doświadczyły setek incydentów, w tym podpaień i wybuchów, strajków, jak również ataków z udziałem broni ostrej, granatów itd. Ekstremiści uderzyli w firmy prywatne, greckie urzędy państwowe, dziennikarzy, ambasady, ale również, po raz pierwszy, w cele poza Grecją.

Od czasu kryzysu finansowego w 2007 r. – według raportów greckich władz – dokonano znacznych postępów w zminimalizowaniu niedociągnięć, w tym uchwalono ustawy dotyczące „prania brudnych pieniędzy”, działalności antyterrorystycznej i prawa finansowego. Grecja ratyfikowała również konwencję ONZ przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i zmieniła prawo karne odnoszące się do szeroko zdefiniowanych przestępstw finansowania terroryzmu.

Rząd opracował przepisy wprowadzające możliwość zamrożenia aktywów przestępców oraz usprawniające procedury zgodnie z rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1267 i 1373²⁸. Ze względu na brak odpowiednich przepisów dotyczących zamrożenia aktywów terrorystów Grecja stosowała do tego dotąd procedury administracyjne. Chociaż władze pracują nad zwiększeniem skuteczności greckiego Wywiadu Finansowego, to jednak pozostało sporo pracy, aby choć przybliżyć się w tym do międzynarodowych standardów.

Grecja bierze udział w regionalnej wymianie informacji i organizacji seminariów we współpracy z OBWE, Europą Południowo-Wschodnią, Inicjatywą Współpracy Regionalnej, Centrum ds. Zwalczenia Przestępczości Transgranicznej oraz Organizacją Współpracy Gospodarczej Państw Morza Czarnego²⁹.

Samorządy gminne w Atenach prowadzą działalność mającą na celu wspieranie dialogu w kwestiach takich, jak dyskryminacja, świadczenia socjalne dla imigrantów, legalizacja, zatrudnienie i bezpieczeństwo. Funkcjonariusze policji spotykają się z przedstawicielami różnych społeczności imigrantów w celu omówienia sposobów radzenia sobie z dyskryminacją i przypadkami nadużyć policji.

Kosowo³⁰

Rząd Kosowa współpracuje ze Stanami Zjednoczonymi w kwestiach związanych z terroryzmem i w uchwalaniu przepisów w zakresie zwalczania terroryzmu, w tym strategii bezpieczeństwa Kosowa, ustawy o handlu towarami

²⁸ <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/system2.php> (dostęp 18 III 2012).

²⁹ Zob. *Synergia czarnomorska – Nowa inicjatywa współpracy regionalnej*, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_160_pl.pdf (dostęp 18 III 2012).

³⁰ *Republic of Kosovo National Strategy and Action Plan Against Terrorism 2009–2012*, Prishtinë 2009, http://www.mpb-ks.org/repository/docs/Strat_Terror_Eng.pdf (dostęp 17 III 2012).

strategicznymi oraz ustawy o zapobieganiu „praniu brudnych pieniędzy” i finansowania terroryzmu. Poziom zdolności rządu do egzekwowania przepisów dotyczących bezpieczeństwa pozostał jednak niepokojąco niski. Policja w Kosowie i jej jednostki antyterrorystyczne wciąż doskonaliły swoje zdolności do przeprowadzania skutecznych operacji antyterrorystycznych oraz do opracowywania zasad skutecznej współpracy i koordynacji między różnymi wydziałami w ramach kosowskiej policji.

Kosowo poczyniło znaczne postępy w adaptowaniu przepisów antyterrorystycznych do swojego prawa. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego została zatwierdzona przez Zgromadzenie Kosowa w dniu 23 września 2009 r. Określa ona obowiązki policji w Kosowie (KP), Służby Celnej, Straży Granicznej Kosowa (KBP) i Kosowskiej Agencji Wywiadu (AKI), koordynuje wysiłki w walce z terroryzmem. Gwarantuje, że Kosowo nie stanie się „gospodarzem” dla osób lub grup, które zamierzają zachęcać do gwałtownego ekstremizmu i wspierać potencjalnych terrorystów.

Dzięki pomocy technicznej rządu USA Kosowo przyjęło nowe prawo odnośnie do zwalczania „prania brudnych pieniędzy” i finansowania terroryzmu. Utworzono też niezależną Jednostkę Analizy Finansowej, która ma za zadanie monitorować wszystkie podejrzane transakcje powyżej 10 tys. euro.

Mimo możliwości ograniczonych trudną sytuacją finansową, rząd Kosowa poszerzył swoje wysiłki na rzecz współpracy z międzynarodowymi partnerami w celu zminimalizowania przepływu osób nielegalnie przewożonych przez Kosowo oraz identyfikacji potencjalnych zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych. Wykazuje inicjatywę współpracy transgranicznej, wymiany informacji wywiadowczych i wspólnych działań z policją trzech krajów sąsiadujących, Albanii, Macedonii i Czarnogóry. W sprawach ochrony granic współpracuje również z Bułgarią i Turcją.

W ostatnim czasie rząd Kosowa ściśle współpracował z USA w kwestii ekstradycji Kosowarów oskarżonych o finansowanie terroryzmu w Stanach Zjednoczonych. Niestety w dwóch przypadkach kosowski Sąd Najwyższy odmówił wykonania ekstradycji oskarżonych.

Macedonia³¹

Rząd macedoński blisko współdziała ze Stanami Zjednoczonymi w walce przeciw terroryzmowi, włączając w to współpracę wywiadowczą, wymianę informacji na temat potencjalnych zagrożeń ekstremistycznych, terrorystycznych,

³¹ Zob. M. Malis Sazdovska, *The Macedonian Approach to the Fight against Terrorism*, [w:] *The Fight Against Terrorism and Crisis Management in the Western Balkans*, ed. I. Prezelj, Amsterdam 2008, s. 106–113.

informacje o grupach przestępczych działających w Macedonii. Rząd współpracuje także z partnerami regionalnymi oraz przedstawicielami Unii Europejskiej, Interpolu i innymi międzynarodowymi organami ścigania.

Macedonia koncentruje się na utrzymaniu wysokiego poziomu wykrywalności składów broni i amunicji wszelkiego rodzaju, które często należą do grup terrorystycznych lub przemytniczych.

Macedońskie Ministerstwo Obrony zaczęło bardzo ścisłą współpracę z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych w celu wymiany informacji oraz połączenia sił w walce z grupami terrorystycznymi w kraju i regionie. Poza tym Ministerstwo Obrony zdecydowało o wysłaniu 240 żołnierzy do Afganistanu w ramach misji ISAF.

Rząd macedoński w 2009 r. organizował szkolenia dla kilkuset policjantów i żołnierzy w zakresie przysposobienia technicznego i metod walki z terroryzmem. Macedonia współpracuje ściśle w sprawie zapobiegania finansowaniu terroryzmu i „prania brudnych pieniędzy” z największą w regionie ambasadą amerykańską w Skopje oraz krajowym sektorem bankowym.

Serbia

Serbski wymiar sprawiedliwości, agencje bezpieczeństwa, a w szczególności Administracja Celna, Policja Kryminalna, Straż Graniczna i Agencja Bezpieczeństwa Informacji kontynuują bilateralną, bliską współpracę z USA w procesie zwalczania terroryzmu. Również wewnętrzna koordynacja i współpraca tych instytucji poprawia się, zwiększając tym samym ich skuteczność. Policja serbska miała do tej pory dwie jednostki specjalizujące się w zwalczaniu terroryzmu – *Specijalna antiteroristička jedinica (SAJ)* oraz oddziały antyterrorystyczne policji. Ponadto utworzono Kryminalne Biuro Śledcze ds. zwalczania terroryzmu, które działało w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych³².

W 2009 r. parlament serbski przyjął szereg ustaw i poprawek ulepszających zwalczanie „prania brudnych pieniędzy” oraz działalności terrorystycznych. Zmiany te koncentrują się na dodatkowej kontroli transakcji elektronicznych. Wszystko to pozostaje pod kontrolą i jest zgodne z ustaleniami Komitetu Ekspertów Rady Europy ds. zwalczania terroryzmu i prania brudnych pieniędzy.

Serbia aktywnie uczestniczy w strukturach ONZ i w programie *Drugs and Crime Regional Program* (2009–2011), który główny nacisk kładzie na zwalczanie terroryzmu. W tym względzie powołała grupę roboczą ds. opracowania ustawy antyterrorystycznej, która stanowić ma podstawę prawną do późniejszej

³² <http://serbia.usembassy.gov/country-reports-on-terrorism-2011-serbia.html> (dostęp 18 III 2012).

strategii walki z terroryzmem, a także do konkretnych planów działania odpowiednich ministerstw i agencji.

Serbia zorganizowała w 2010 r. dwa udane antyterrorystyczne wydarzenia regionalne. W maju w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych odbyło się 10-dniowe seminarium antyterrorystyczne w Okręgowej Specjalnej Jednostce Policji w Kuli. Głównymi prelegentami byli oficerowie francuskiej jednostki specjalnej (RAID)³³, poza nimi uczestniczyli też w nim przedstawiciele rządów Bośni i Hercegowiny, Czarnogóry, Chorwacji, Bułgarii i Serbii. Natomiast w październiku 2010 r., w obozie treningowym SAJ w Batajnica odbyło się międzynarodowe seminarium antyterrorystyczne z udziałem jednostek antyterrorystycznych z Austrii, Słowenii, Bośni i Hercegowiny, Grecji, Czarnogóry, Macedonii, Chorwacji, Rumunii, Włoch, Bułgarii, Stanów Zjednoczonych (Hostage Rescue FBI Team) oraz Serbii³⁴. W kwietniu władze serbskie zorganizowały ćwiczenia Ochrony Lotnictwa Cywilnego. Brały w nich udział jednostki antyterrorystyczne, straż ochrony lotniska, straż graniczna, a także przedstawiciele zagranicznych placówek dyplomatycznych.

Serbia podpisała w 2009 r. z Albanią oraz Bośnią i Hercegowiną umowy dwustronne dotyczące walki z terroryzmem, a także ratyfikowała umowy z Izraelem i Cyprzem.

* * *

Aby można było mówić o bezpiecznej i wolnej od widma terroryzmu Europie, potrzebna jest pełna konsolidacja wszystkich państw europejskich. Nie tylko wysiłki krajów Unii Europejskiej czy Rosji, ale również pozostałych, stanowią istotny wkład w działalność antyterrorystyczną. To właśnie terroryzm staje się coraz większym zagrożeniem we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Terroryści są nie tylko nieuchwytni, ale także uderzają z pozycji, którą niezwykle trudno jest zaatakować.

Jakkolwiek niedoskonały byłby współczesny system prawa międzynarodowego, stanowi on podstawę ładu międzynarodowego, w którym funkcjonują wszystkie współczesne państwa. Działania, które podważają prawomocność i praworządność tego systemu uderzają w egzystencjalne podstawy państw. Z tego też powodu nie wolno stanąć z boku walki z terroryzmem, która musi zresztą odbywać się nie tylko na poziomie operacyjnego dążenia do wyeliminowania fizycznego zagrożenia, ale musi dotyczyć również kształtowania właściwych mechanizmów współpracy międzynarodowej oraz właściwych mechanizmów

³³ <http://le.raid.free.fr/> (dostęp 18 III 2012).

³⁴ <http://77.46.136.66/news/63488/counterterrorism-exercise-at-saj-base-in-batajnica.htm> (dostęp 18 III 2012).

prawnych. Jedynie one stworzą szansę zapewnienia nie tylko doraźnej ochrony, ale także możliwość realizowania i stosowania środków tej ochrony w sposób, który nie podważy podstaw istnienia społeczności międzynarodowej.

Terroryzm międzynarodowy w swojej najgroźniejszej postaci – ekstremizmu, który może posłużyć się bronią masowego rażenia – jest zagrożeniem, jakie powinno być brane pod uwagę przez każde ze współczesnych państw opartych na zachodnim modelu rządów. Ekstremizm ma bowiem jedną, niezwykle charakterystyczną i złowrobną z punktu widzenia demokratycznych społeczeństw, opartych na rządach prawa, cechę: zakłada odpowiedzialność zbiorową. W oczach współczesnego terroryzmu nie ma niewinnych. Każdy może być poczytany za wroga – nie ze względu na swoje czyny, a ze względu na swój „grzech”, którym jest sama przynależność do niewłaściwej strefy cywilizacyjnej, niewłaściwa wiara, niewłaściwy styl życia.

Współczesny terroryzm jest syntezą wszystkiego, co potocznie uważa się za złe: strachu, przemocy, agresji, ataków na niewinnych, manipulacji, zniewolenia ludzi i instytucji do postępowania wbrew ich woli oraz naruszeń podstawowych praw człowieka. Jest to zjawisko, które ze swej natury ma charakter destrukcyjny i podważa podstawy, na których zbudowane są demokratyczne społeczeństwa. Będąc członkami tych społeczeństw musimy wybrać, jaką postawę chcemy przyjąć wobec terroryzmu. Jednej z całą pewnością powinniśmy unikać – lekceważenia i obojętności. Wobec terroryzmu nie można pozostać obojętnym – choćby dlatego, że on nie pozostaje obojętny wobec nas.

Niebagatelną rolę, ze względu na dotychczasowe doświadczenia, odgrywają tu kraje bałkańskie. Tylko dzięki aktywnej działalności państw położonych w tym regionie będzie można doprowadzić do sytuacji „oczyszczenia” tego terenu z rodzącego się terroryzmu. Podstawą jest tu sprawienie, aby Bałkany nie stały się zapleczem bliskowschodniego terroryzmu islamskiego, lecz skupiły się na integracji z Unią Europejską i aktywnie uczestniczyły w budowaniu Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony.